וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה: **לא יבא.** והיינו אזהרה מדברי קבלה בעלמא ולא לקי עלה: **ומן המקדש לא יצא וגו'.** כלומר אע"פ שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש שאם יעבוד לא יחלל הא כהן אחר שלא יצא חלל: **מי כתיב בגופיה.** מי כתיב בכהן הדיוט גופיה חילול מכלל דמכהן גדול דכתי' ביה אונן (ה) ואינו מחלל הוא דקא אתי: **ולא לישיבה.** דכיון דלא נכתר הוה ליה כזר וכפ"ב דזבחים (דף כג:) דרמין מכדי יושב כזר דמי ומיחל עבודה אימא במיתה הוא כזר אלמה תניא אינו במיתה והתם מפרק לה משום דהוי זר ושלא רחץ ידיים ורגליים ושמויי יין שלשה כתובים הבאים כאחד דכתיב בהו מיתה ואין מלמדין: **אמר קרא בו.** בתרומה במיתה דכולהו נמי מייתי גמרי ואתא בו למיעוטא ולא בעל מום ומסתברא בעל מום הוא דקא ממעט ולא טמא וטבול יום שהן (ו) פסול טומאתן במיתה(ז): **גמר חטא חטא מתרומה.** מעילה כתיב בה (ח) ואטאה בשגגה והכא כתיב ולא ישאו עליו חטא ומתו(ט): **בו ולא במעילה.** וממיתה לחודה הוא דאמעיט דגבי מיתה הוא דכתיב בו(י) אבל אזהרה מגמרא גמר להזיד במעילה בגזרה שוה דחטא חטא מתרומה: **מה להלן בידי שמים.** דבמאתים וחמשים איש דקרח בשרופים כתיב (במדבר יז): **ר' יוחנן בן נורי וכו'.** דס"ל נביא שהדיח את הרבים בחנק. ולקמן מפרש במאי פליגי: פלוגתא דר"ש ורבנן באלו הן המחנקין(יא) וליף טעמא מקרא: **והא תנן.** זר ששימש רבי עקיבא אומר בחנק ובברייתא קתני לר"ע בסקילה: **מתניתין ר' שמעון.** דאמר נביא שהדיח בחנק וזר ששימש מייתי גמר ורבי שמעון תלמידו של רבי עקיבא הוא ואמר לר"ע זר ששימש בחנק נביא שהדיח בחנק: **וכרייתא רבנן.** בני מחלוקתו של רבי שמעון ואף הם תלמידי רבי עקיבא הוו ואמרי משמו סקילה בתרוייהו:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

ערל בשר לא יבא אל מקדשי (לשרתני) (ו)אונן מנלן דכתיב [1]ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו הא אחר שלא יצא חילל א"ל רב אדא לרבא ונילף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה מי כתיב ביה בגופיה מכללא קאתי הוי דבר הבא מן הכלל (ז)וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזרה שוה יושב מנלן (ח)אמר רבא אמר רב נחמן אמר קרא [2]כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת לעמידה בחרתיו ולא לישיבה **בעל מום** ר' אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה מ"ט דרבי דכתיב [3]אך אל הפרוכת לא יבא וגו' וילף [3]חילול [4]חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ונילף חילול [5]חילול מנותר מה להלן בכרת אף כאן בכרת מסתברא מתרומה הוה ליה למילף שכן פסול הגוף מפסול הגוף אדרבה מנותר הוה ליה למילף שכן קודש פנים פיגול ונותר אלא מטמא ששימש גמר פסול הגוף מפסול הגוף קודש פנים פיגול ונותר מקודש פנים פיגול ונותר ורבנן אמר קרא [4]בו ולא בבעל מום (ט)הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה מאי טעמא דרבי אמר ר' אבהו (י)גמר [6]חטא [4]חטא מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה ורבנן אמרי אמר קרא בו בו ולא במעילה: זר ששימש במקדש: (יא)תניא רבי ישמעאל אומר נאמר כאן [7]והזר הקרב יומת ונאמר להלן [8]כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים ר"ע אומר נאמר כאן והזר הקרב יומת ונאמר להלן [9]והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה רבי יוחנן בן נורי אומר מה להלן בחנק אף כאן בחנק במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא רבי עקיבא סבר דנין יומת מיומת ואין דנין יומת מימות ורבי ישמעאל סבר (יב)דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא ורבי עקיבא כיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה במאי קמיפלגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן דתניא (יג)נביא שהדיח בסקילה ר"ש אומר בחנק הא אנן תנן (יד)רבי עקיבא אומר בחנק תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא מתניתין ר' שמעון ואליבא דר' עקיבא ברייתא רבנן ואליבא דרבי עקיבא:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין וכו'. לא דמי לההיא דפרק שני דזבחים (דף יח. ושם) דילפינן שמעי יין חוקה חוקה ממחוסר בגדים משום דדרשינן אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן וכן בכל הנהו דכתיב ולא יחללו דייקינן הא עבדו חיללו וילפינן חילול חילול מתרומה ובמורם מן הרעה על היפה דלא ילפינן דליהוי במיתה חט חט מתרומה תיקן הרב רבי יעקב דאורלייב"ש משום דהוי דבר הבא מן הכלל ודרך לחלק אמאי הוי דבר הבא מן הכלל טפי מהנך ובפרק כסוי הדם (חולין פה. ושם) דשרי רבי שמעון טריפה שנשחטה חולין בעזרה ומותרת בהנאה משום דהוא שמיטה שאינה רואה וליף ג"ש מוטבוח עצם והכן אע"ג דגבי חולין בעזרה לא כתיב זביחה אלא מן הכלל דדרשינן (ט)ברחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקרוב מקום אין זה מן הכלל דהא כתיב כי ירחק ממך המקום וילפינן מוטבוח עצם דבזביחה הראויה אחיי ועל זביחה הראויה דייקינן הא בקרוב מקום לא וכן ברש"ש הבא על יבמתו (יבמות נה:) גבי הערלה דילף חייבי עשה כגון מצרי ואדומי דכתיב בהו דור שלישי יבא בג"ש ביאה ביאה אע"ג דלא כתיב ביאה אלא מן הכלל דדייקינן הא דור שני לא יבא הא נמי ניחא דילפינן בג"ש דדור שלישי יבא דההיא ביאה היא הערלה והדר דייק הא דור שני לא יערה: **אלא** מטמא ששימש. תימה דהוה לן למילף מנותר טפי משום דחילול דיחיד מחילול דיחיד עדיף כדאמרן לעיל חילול דרבים מחילול דרבים עדיף דגבי בעל מום כתיב ואל המזבח לא יגש וגו' ונותר כתיב כי את קדש ה' חלל לאפוקי תרומה דכתי' כי יחללוהו וכ"ת פסול הגוף עדיף אם כן לעיל דילף טמא ששימש מתרומה ופריך דילף מנותר הוה ליה לשמוי משום דפסול הגוף עדיף ולא משום חילול דרבים ויש לומר דהכא פסול הגוף דעבודה מפסול הגוף דעבודה עדיף:

בו ולא בבעל מום. כל הני דלעיל דלא ממעטינן דפסול טומאה הם כתרומה וטבל אע"ג דלאו פסול טומאה הוא דמי לתרומה טפי מהני: **גמר חטא חטא מתרומה.** תימה דמשמע בפ' בתרא דמכות (דף יג.) דאיכא מלקות בקדשי בדק הבית דקא חזיב מעשר שני והקדש שלא נפדו ואמאי כיון דמתרומה ילפינן לא הוה לן למילף אלא דומיא דתרומה דקדישה קדושת הגוף כדאמרכמן בזבחים שלהי פרק בית שמאי (דף מה:) דקדשי עובדי כוכבים לא מועלין בהן דגמרינן חט חט מתרומה ובתרומה כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים ואמרינן בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין ומפרש טעמא דכי גמרינן מעילה חט חט מתרומה דומיא דתרומה דקדישא קדושת הגוף אבל קדשי בדק הבית דקדושת דמים לא וקלא יש לדמות ההיא דמכות דמיירי בקדשי מזבח שהוממו דשייך בהו פדיון אבל קשה ממעילה פרק הנהנה (דף יח:) דממעט מחובר ממעילה משום דגמרה מתרומה אלמא ילפינן קדשי בדק הבית מתרומה ויש לומר דהתם הוא דבעינן דומיא דתרומה משום דכתיב לה' לרבוי ולא גמרינן אלא דומיא דקדושת הגוף ואע"ג דרבי יוסי דריש ליה התם ולא רבנן מכל מקום לרבנן נמי אהני לגבי הכי דלא גמרינן קדשי בדק הבית מתרומה (וע"ע תוס' ממורה ג. ד"ה מאי תרומה):

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

1. ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אני יי: ויקרא כא יב
2. כי בו בחר יי אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם יי הוא ובניו כל הימים: דברים יח ה
3. אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני יי מקדשם: ויקרא כא כג
4. ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו אני יי מקדשם: ויקרא כב ט
5. ואכליו עונו ישא כי את קדש יי חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה: ויקרא יט ח
6. נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי יי והביא את אשמו ליי איל תמים מן הצאן בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם: ויקרא ה טו
7. ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת: במדבר יח ז
8. כל הקרב הקרב אל משכן יי ימות האם תמנו לגוע: במדבר יז כח
9. והנביא ההוא או החלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על יי אלהיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוך יי אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך: דברים יג ו

גליון הש"ם

גמ' וכל דבר הבא מן הכלל. עי' שיטה מקובצת בב"ק דף ה' ע"ב ד"ה אחיו אחת. ובתשובת מולדות אדם להרשב"ש סימן עז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי כתיב כו' אונן אינו כל"ל ותוס' ו' ממתק: (ב) ד"ה אמר קרא וכו' פסול טומאה ובמיתה הס"ד:

מוסף רש"י

וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה ולא רלו למולו, שילאים פן ימות גם הוא כאחיו (חו"ק ה.). ומן המקדש לא יצא ולא יחלל. לעיל מייה כתיב לאחיו ולאמו לא יטמא, ובכהן גדול משמע,ומיתך ליה ומן המקדש וגו', כלומר אף ביום שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש, אלא עומד ומקריב, ולא יחלל, שאין הקדשים מתחללין בכך, הא הדיוט שלא יצא ועבד חילל (זבחים טז:). ולא לישיבה. וכיון דלא נכתרו הוו להו זרים וזר מחיל עבודה (שם כב:). גמר חטא חטא מתרומה. לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (יח:) כתיב הכא ואטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא (קדושין מב:). בו ולא במעילה. ממיתה הוא דמעטיה ובאיזה שוה בדקיימא קיימא דלפינן לאזהרה דמעילה מאזהרה דתרומה דכתיב ביה וכל זר לא יאכל קדש, ריבה הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתוכת כהנים בגזירה שוה זו (מכות יג. וכעי"ז פסחים לג.) ומיהו מיתה לא גמרינן מינה כדמפרש רבנן טעמייהו דמיעט רחמנא בתרומה ומתו בו, ויהא בו מיעוטא בו ולא במעילה (פסחים שם). נביא שהדיח. שמתנגה בסם הקנ"ה לעבוד עבודת כוכבים (לקמן פט:)

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

אלו הן הנחנקין: **ה"ג ואצטריך למכתב מכה איש ומת ואצטריך למכתב ואיש כי יכה כל נפש.** ולא כמו שכתוב בספרים כל מכה נפש דנפרק יולא דופן (נדה מד: וסס) גמרינן בן יום אחד דהחורגו חייב ומפיק ליה מדכתיב ואיש כי יכה כל נפש נפש כל דהו[ב]:

איש דבר מצוה אין. יש ספרים שכתוב בהן אשה לא ואע"ג דהשוה הכתוב אשה לאיש וכו' [ג]הני מילי בפרשה שנאמרה בלשון זכר אבל היכא דכתיב איש בהדיא ממעטין אשה כדפירש שלהי פרק ד' מיתות (לעיל סו.). גבי מקלל אביו ואמו: **הוה אמינא אפילו נפלים.** תימה לא"כ היכי מיחייב דמי וולדות הא מיחייב מיתה וי"ל דה"א דהכא גזירת הכתוב היא היכא דלא נתכוין לוולדות כדאשכחן לרבי מ[ד]ותתה נפש תחת נפש ממון אי נמי נהי דהוה מיחייב אנפל לאחר שנולד קודם שנולד לא מיחייב: **הכחישה** באבנים כו'. בהכחשה דלא הדרא אייבי דאם לא כן לא שייך מזק דמקרי שבת מידי דהוה אהכהו על ידו ומתה וסופה לחזור ובנהמה [ה] לא שייכי ד' דבריס: **אלא** למאן דלית ליה דתנא דבי חזקיה. פירשתי לעיל בפ' הנשרפין (דף עט: ד"ה בין):

מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש. פלוגתא דר' יהודה ור"ש במקלקל בחבורה ומקלקל בהבערה לא מצינו בפירוש לא במשנה ולא בברייתא ובפרק האורג (שבת דף קו. וסס) דחק רש"י לפרש דנפקא מפלוגתא דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל ואפילו מבעיר עצים לתבשילו מקלקל הוא אלא העצים ומה שהוא מתקן אלא אחרים לרבי שמעון לא חשיב ליה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אם כן כי חייב הכתוב חובל ומבעיר מדאצטריך למעבד מילה ומדאסר הבערה דבת כהן על כרחיך במקלקל נמי חייב אבל רבי יהודה סבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חיוב דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה ואע"פ שמקלקל הוא אלא מלאכה עצמה מתקן הוא אלא אחרים ולרבי יהודה בכי האי גוונא מלאכה היא משום תיקון דאחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור לשון הקונט' כתבתי השתא הא דאמרי' התם בפרק האורג (שם) תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורים חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה כו' משמע מתוך פי' הקונטרס דר' אבהו כר"ש ורבי יוחנן דבעי צריך לכלבו ולאפרו כר' יהודה וזהו תימה א"כ אמאי א"ל פוק תני לברא אלו משום דס"ל כרבי יהודה מאן דתני כר"ש משתיק ליה דכי האי גוונא פריך פרק קמא דחולין (דף טו.) ועוד אי חשיב תיקון גמור צריך לכלבו ולאפרו אמאי נקט חובל ומבעיר ועוד דר"ש אפי' בחובל ומבעיר בעי שתהא צריכה לגופה כדמסיק בשמעתין גבי חובל ובשלהי פסק אכל (כריתות דף כ:) גבי הבערה על כן נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו כר"ש דאיתא בפרק האורג (שבת דף קו.) ורבי יוחנן סבר דאפילו ר' שמעון בעי תיקון קצת ומיהו לא חשיב תיקון שיתחייב בכך לר' יהודה דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלב ולשרוף גדיש בשביל אפר ופלוגתא דמקלקל בחבורה דרבי יהודה ורבי שמעון קיס ליה להש"ס אי בקבלה אי שמא ברייתא שנויה בשום מקום וכי תימא דרבי אבהו כיון דליכא תיקון א"כ צריכה לגופה היכי משכחת לה הא משכחת לה באיסורי הנאה שסבור שיכול ליהנות ולתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסבור שיכול לבשל קדירה ועוד יש לדקדק פלוגתא דמקלקל בחבורה מדתנן בפסחים פר' אלו דברים (דף עב: וסס עג. וסס) ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויין חייב ואמרי' בגמ' מאן תנא דשני ליה בין ראוין לשאינן ראוין ר"ש הוא ואמרינן התם לעיל מיניה דאיירי בטועה אלמא מחייבינן מתעסק ואמרינן בפ' ספק אכל (כריתות ד' יט:) הנח לתיובתא הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומדמחייב רבי שמעון מתעסק בחבורה שמע מינה מקלקל

אלו הן הנחנקין [א]המכה אביו ואמו [ב]וגונב נפש מישראל [ג]וזקן ממרא ע"פ ב"ד [ד]ונביא השקר [ה]והמתנבא בשם עבודת כוכבים [ו]והבא על אשת איש [ז]וזוממי בת כהן [ח]ובועלה: **גמ'** מכה אביו ואמו מנלן דכתיב [ט]מכה אביו ואמו מות יומת [י]וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק אימא עד דקטיל ליה מיקטל ס"ד קטל חד בסייף ואביו בחנק [יא]הניחא למ"ד חנק קל אלא למאן דאמר חנק חמור מאי איכא למימר אלא מדכתיב [1]מכה איש ומת מות יומת וכתיב [2]או באיבה הכהו בידו וימות שמע מינה כל היכא דאיכא הכאה סתם לאו מיתה הוא ואצטריך למיכתב מכה איש ואיצטריך למכתב [3]כל מכה נפש דאי כתב רחמנא מכה איש ומת הוה אמינא איש דבר מצוה אין קטן לא [יב]כתב רחמנא כל מכה נפש ואי כתב רחמנא כל מכה נפש הוה אמינא אפילו נפלים אפילו בן שמונה צריכי ואימא אע"ג דלא עביד ביה חבורה אלמה תנן [יג]המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה אמר קרא [4]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה עד דעביד בה חבורה דכתיב בה [5]נפש אף מכה אדם עד דעביד חבורה מתקיף לה רב ירמיה אלא מעתה הכחישה באבנים הכי נמי דלא מיחייב אלא אם אינו ענין לנפש בהמה דהא אי נמי הכחישה באבנים חייב תניהו ענין לנפש אדם אלא הקישא למה לי לכדתניא [יד]דבי חזקיה הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה היקישא למה לי מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור דאיבעיא להו בן מהו שיקיז דם לאביו רב מתנא אמר [6]ואהבת לרעך כמוך רב דימי בר חיננא אמר מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור (ו) רב לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה [יט]כוותא דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור אי הכי אחר נמי אחר שיגגת לאו בנו שגגת חנק [כ]והדתנן [כא]מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל והויא לה שגגת סקילה התם מקלקל הוא הניחא למאן דאמר [כב]מקלקל פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר' שמעון היא ורבי

אלו הן הנחנקין. ממרא על פי בית דין. כמו ממריס הייתם עם ה' (דברים טו). שמסרב על פי ב"ד הגדול שבלשכת הגזית: **וזוממי בת כהן.** אע"פ שהם היו מחייבין אותה שריפה אין נדונין אלא במיתה שהיו מחייבין לבועל והיינו חנק כשאר בא על אשת איש כדמפרש קרא היא תשרף[ט] ולא בועלה וזוממיה יליפינן מכאשר זמם לעשות לאחיו[י] לאחיו ולא לאחותו: **וכועלה.** בנשואה בת כהן קמיירי אבל ארוסה בועלה בסקילה: **גמ' מ"ד.** בתמיה: **קטל חד בסייף.** כדתנן בפרקין לעיל (דף עו:) אלו הן הנהרגים הרוגה ועיר הנדחת: **מאי איכא למימר.** הכא דאיכא למדרש דאביו בחנק: **אלא מדכתיב מכה איש ומת.** היכא דבעי מיתה מפרש מיתה בהדיא: **אפילו נפלים.** כגון בן תשעה וראשו אטום או שיש לו שני גבין דלא חיי: **דכתיב ביה נפש.** ונפש משמע דס דהוה חבורה: **הכחישה.** לבהמה: **באבנים.** דלא עשה בה חבורה: **לנפש אדם.** דהיינו אביו דאע"ג דלא בעינן מיתה חבורה מיהא בעינן: **אלא הקישא למה לי.** דאתקש מכה אדם למכה בהמה בחד קרא הואיל ולפת ליה מאם אינו ענין: **לדבתניא דבי חזקיה.** בב"ק [בהמניין] (דף לה.) לפטור חייבי מיתות שונגין מן התשלומין מה מכה בהמה לא חלקת בו וכו': **הניחא וכו'.** פלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל בכתובות באלו נערות (דף לד:): **מה מכה בהמה לרפואה.** כגון מקיז דם פטור מן התשלומין שהרי לא הזיקה: **אף מכה אדם.** דהיינו אביו: **לרפואה פטור.** ממיתה ואע"ג דחבורה היא: **ואהבת לרעך כמוך.** לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו תפך לעשות לעצמו: **סילוא.** קוץ יצא לו בבשרו: **למפתח ליה כוותא.** כויה להוליא ליתה ממנה: **אי הכי אחר נמי.** לא ליפתח שהרי כל ישראל החזרו על מצלת חבירו דכתיב (דברים כה) לא יוסיף פן יוסיף: **שגגת נמי.** כשאין מתכוין הוי שגגה באיסור שזדונו לאו בעצמא דקיל: **מחט של יד.** היא מחט קטנה שתופרין בה בגדים ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ. ומשום דקתני לה להלן במסכת שבת בפרק כל הכלים (דף קכב:) גבי של שקמין לפתוח בו את הדלת קרי ליה להא קטנה מחט של יד: **דילמא חביל.** ועביד חבורה בשבת: **מקלקל הוא.** וכל המקלקלין פטורין בחולו שבת דמלאכת משכבת כתיב[כ] ואין מחייב אמקלקל אלא רבי שמעון ומקלקל בחבורה רבי שמעון נמי לא מחייב אלא בתכוון לכך דהוי צריך לחבלה אבל הנוטל קוץ אין צריך לחבלה וברצונו לא יחבל: ורבי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות ממרים הל"ה ופט"ו מהלכות סנהדרין הל"ג סמג לאוין רטו ועשין קו טוש"ע יו"ד סי' רמא סעיף ל בהג"ה ובטוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' לן:

ב ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין שם ופרק ט מהלכות גניבה הל"א סמג לאוין קלד:

ג ג מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין שם וט"ג מהלכות ממרים הלכה ח סמג לאוין קיג:

ד ד מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין שם וט"ט מהלכות יסודי התורה הל"א ופ"ה מהלכות ע"ז הל"ה סמג לאוין לה:

ה ה מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין שם ופרק ה' מהלכות ע"ז הלכה ו סמג לאוין לב:

ו ו מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין שם וט"ז מהלכות איסורי ביאה הל"ו סמג לאוין קג:

ז ז מיי' פ"כ מהלכות עדות הל"י:

ח ח מיי' פ"ג מהלכות איסורי ביאה הל"ג:

ט ט מיי' שם פ"א הלכה ו:

י י מיי' פ"ה מהלכות ממרים הלכה ז סמג לאוין רי"ט טור שו"ע יו"ד סימן רמא סעיף ג [טוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' לן]:

יא כ מיי' פכ"ה מהלכו' שבת הל"ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יא:

יב ל מיי' פ"א מהלכות שבת הל"ז וט"ו ופ"ח הל"ז ופ"י הל"ו ופי"ב הל"א ופ"ד מהלכות מוכר הל"ח סמג לאוין סה ועשין ע:

מסורת הש"ס

1) [לעיל נב: לקמן פט.], **2)** [לעיל טו: נב:], **3)** נדה מד: [וע"ש תוס'], **4)** [לקמן פה:], **5)** [לעיל עט: וסס נסמנו], **6)** [בערוך ערך בע ד' איתא ביעתא], **7)** שבת קו. קכב:, **8)** [ויקרא כא], **9)** [דברים יט], **10)** [שמות לה], **11)** [עי' תוס' נדה מד: ד"ה אים כי יכה], **12)** [כדאיתא בפסחים מג.], **13)** [לעיל עט.],

תורה אור השלם

1. מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: שמות כא טו
2. מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת: שמות כא יב
3. אוֹ בְּאֵיבָה הִכֵּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כא
4. כֹּל מַכֵּת נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת הָרֹצֵחַ וְעֵד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְנֶפֶשׁ לָמוּת: במדבר לה ל [לפי תוס' ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת]: ויקרא כד יז
5. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יומת:
ויקרא כד כא
6. וּמַכֵּת נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: ויקרא כד יח
7. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יי:
ויקרא יט יח

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הבחישה וכו'. לא שייכי ל' דברים. עי' גיטין דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושור:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב פפא לא שניק לברייה:

ורבי שמעון האמר [6]**כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.** בפרק המלנייע (שבת ד' לג:) גבי המוליא את המת במטה: **מהו שיעשה שליח.** ב"ד לאחביו אם נתחייב אביו גדול או מלקות: **ואחר מי שסיירו.** לקללו ולהכות את חביריו והלא כל ישראל הוזהרו על הכאת חביריהם ועל קללתם כדילפינן בד' מיתות (לעיל ד' נח:) אף"ה נעשה שליח ב"ד לכך דכתיב (דברים כה) ארבעים יכנו וכתיב (במדבר ה) יתן ה' אותך: **ומה מי שמצוה להכותו.** ברייתא תניא הכי במכילתא [1]: **מאי לאו אידי ואידי.** מצוה ואינה מצוה תרוייהו במקום מצוה והא בבנו והא באחר והכי קאמר וליף אזהרה למכה אביו: **ומה אחר שמצוה להכותו במקום מצוה.** דכתיב יכנו: **מצוה שלא להכותו.** יותר מארבעים דכתיב (דברים כה) ולא יוסיף פן יוסיף בנו שאינו מצוה להכותו אפילו במקום מצוה אלמא אינו נעשה שליח לכך אינו דין שמואחר שלא להכותו שלא במקום מצוה: **ומה במקום מצוה שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו.** יותר מארבעים שלא במקום מצוה לא כל שכן וליף אזהרה למכה אביו או חביריו מהכא: **בא אחר והכהו וקיללו פטור.** קס"ד פטור ממלקות: **ואינו יולא.** ואשמעי' דבנו אינו נעשה שליח בית דין לכופו לגלות וקשיא לרב ששת: ה"ג **והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב.** ביישו ישן ומת תוך שינתו: **חייב.** הא מתביישין בניו והאי נמי ל"ש: **מכלל.** דחייב דקתני גבי בנו ממון קאמר בתמיה והא בתין בה שוה פרוטה מוקמת לה: **אלא.** על כרחך חייב בדינו קאמר מיתה: **הא נמי.** דתני גבי אחר פטור בדינו קאמר וממלקות פטר ליה ואכתי מאי שנא: **בעושה מעשה עמך.** וזה שעובר עבירה שחייב מיתה לאו עושה מעשה עמך הוא: **הסינה קללה.** דכתיב ביה בעמך: **מקשינן.** כלומר גמרינן במה מצינו. ואיכא דאמרי היקשא דכתיב מכה אביו ומקלל אביו גבי הדדי באלה המשפטים אלא שמקרא אחד מפסיק ביניתים: **אי הכי בנו נמי.** הא לא כתיב אזהרה במקלל אביו אלא במקלל חברו שאביו בכלל עמך בפ' ד' מיתות (לעיל ד' סו.): דרב פנחס משמיה דרבא במסכת חגיגה בסוף חומר בקודש: **במקויים.** הרואי להתקיים ולא זה שנגמר דינו: מידי

ורבי שמעון האמר [6]כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה בעו מיניה מרב ששת בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו א"ל [7]ואחר מי התירו אלא כבוד שמים עדיף הכא נמי כבוד שמים עדיף מיתיבי ומה מי שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו מי שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו מאי לאו אידי ואידי במקום מצוה הא בבנו הא באחר לא אידי ואידי לא שנא בנו ולא שנא אחר ולא קשיא כאן במקום מצוה כאן שלא במקום מצוה והכי קתני ומה במקום מצוה שמצוה להכותו מצוה שלא להכותו שלא במקום מצוה שאינו מצוה להכותו אינו דין שמצוה שלא להכותו תא שמע [8]היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו חייב בא אחר והכהו וקיללו פטור והוינן בה מאי שנא בנו ומאי שנא אחר ואמר רב חסדא במסרבין בו לצאת ואינו יוצא רב ששת מוקי לה בשאין מסרבין בו לצאת אי הכי אחר נמי אחר גברא קטילא הוא והאמר רב ששת [9]ביישו ישן ומת חייב הכא במאי עסקינן בשהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה [10]והאמר רבי אמי אמר ר' יוחנן [11]הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה מאי פטור דקאמר פטור מממון מכלל דבנו חייב בממון אלא בדינו הכא נמי בדינו אלא אחר היינו טעמא דפטור דאמר קרא [12]ונשיא בעמך לא תאור [13]בעושה מעשה עמך התינח קללה הכאה מנלן [14]דמקשינן הכאה לקללה אי הכי בנו נמי [15]כדאמר רב פינחס בשעשה תשובה הכא נמי [16]בשעשה תשובה אי הכי אחר נמי אמר רב מרי בעמך במקומים שבעמך אי הכי בנו נמי מידי

מקלקל נמי מיתחייב ור' יהודה יש לדקדק דפטור מדתנן בפ' כל הכליס (שבת ד' קכב:) ומייתי בסמוך דמחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ דמשמע ליה להש"ס דאתיא ככולי עלמא כי ההיא דשלהי שבת (ד' קנז.) דאמרי' אבל מוקלה מחמת חסרון כיס אפילו ר' שמעון מודה דתנן כל הכליס ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה ומנא ליה דמודה ר' שמעון בה אלא משמע ליה דבסתמא דהתם מודו כ"ע היכא דלא משכח פלוגתא וכיון דר' יהודה מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה לא אפשר למישרי מחט של יד ליטול בה את הקוץ אי לאו משום דסבירא ליה מקלקל בחבורה פטור ואע"ג דאמרי' בפ' כירה (שם דף מב.) דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה ובפ' אפק אכל (כריתות דף יט:) מסיק ר"נ אליבא דשמואל הנח לתיקוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב לאו משום דסבירא ליה הכי לשמואל אלא אליבא דמאן דמחייב קאמר ותדע דבשילהי האורג (שבת דף קז.) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר המפיס מורסא ומנא לן דפטור ומותר דתנן מחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ ומדשרי ליטול הקוץ ש"מ דקסבר מקלקל בחבורה פטור דמטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה לא שרינא דהא סבירא ליה דחייב:

ורבי שמעון האמר מלאכה שאינה וכו'. הא דקיימא לן הלכה כר' שמעון בגרירה לאו שגגת סקילה היא דאי עביד חרץ הוי כלאחר יד כדאיתא שלהי פ' כירה (שם דף מו: ושם) ועוד דאינה צריכה לגופה ועוד דאפי' לר' יהודה כל אין מתכוין דלא פסיק רישיה פטור מדאוריתא דלא הוי מלאכת מחשבת וכן משמע ביומא (דף לד:) גבי עששיות דאמרי' לירוף דרבנן פי' כי האי משום דאין מתכוין ולא הוי מלאכת מחשבת והתירו משום דאין שבות במקדש וכן מוכח בהחיא [17]דהמכבד והמרבץ דהא רבנן דסבירא להו כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין ופטרי אפילו ישוה גומות וכן בפרק אפק אכל (כריתות דף כ.) דמתעסק שאינו מתכוין למלאכה פטור כ"ש היכא דאינו מתכוין אלא לגרירה והא דמחייב רבי יהודה בכריתות מתכוין לכבות את העליונות והובערו התחתונות מאליהן היינו התם משום דהוי פסיק רישיה וחשיב מלאכת מחשבת כיון שיודע שיבעיר ור' שמעון דפוטר משום דאינה לגופה ולא בעי מלאכת מחשבת דהא ר' שמעון מחייב מקלקל בהבערה ומקלקל דמיפטר בשאר מלאכות היינו משום דלא הוי מלאכת מחשבת כדמוכח שלהי פרק קמא דחגיגה (דף י.) מכלל דבהבערה לא חיישינן והא דשרינן לבעול לכתחלה בשבת אם להגאת עצמו הוא צריך אפילו דם חבורי מחבר ה"ט משום דאינה צריכה לגופה ור' אליעזר דמחייב חטאת [18]במכבד ומרבץ לאו משום דליהוי פסיק רישיה דהא שרי לר' שמעון לכתחלה אלא חשיב תיקון לכיבוד ולריבוץ כעין בנין ואפילו בלא השוואת גומות דבדבר מועט מיחייב משום בונה כדאשכחן [19]גודלת ופוקקת ובפ"ק כירה (שבת דף מז:) דהוי שרי לטלטל נר הדולק בשבת אי לאו משום דבשים לדבר האסור היינו משום דאי מתכוין אינה צריכה לגופה היא ומיהו תימה דהא לשמואל קאמר בפרק כירה [20] דבדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש ובמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה וכיון דסבר כר"י במלאכה שאינה צריכה לגופה היכי שרי דבר שאין מתכוין דשרי התם (דף מא:) גבי מיחם שפינהו לתת לתוכו מים להפשיר אפי' שיעור לגרף דהוה ליה שגגת סקילה וי"ל דהא דאקשינן הכא קוץ וסילוא משום דחיישינן כשמתחיל להסיר שמא יתהפך ולא סגי אי לא הוי פסיק רישיה ולא יניח בשביל כך אבל שאר דבר שאין מתכוין דלא פסיק רישיה הוא שרי וליטול קוץ בשבת מודה שמואל אע"ג דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה דקסבר מקלקל בחבורה פטור:

הא בבנו הא באחר. רולה ללמד מכאן אזהרה למכה אביו דלא נפיק מפן יוסיף כיון דאינו מצווה להכותו ומשמע בסמוך דאפי' ביולא ליהרג נפקא לן אזהרה לבנו דחייב דמוקי לה רב חסדא במסרבין בו לצאת ואע"ג דאין מזהירין מן הדין הני מילי להלקותו ומיהו קשה היכי אתא בנו בקל וחומר מאחר כיון דאחר פטור במסרבין בו לצאת ואינו יולא ושמא גלוי מילתא בעלמא הוא דפן יוסיף מיירי אפי' בבנו אע"ג דאדרבעים יכנו לא מיירי בבנו: **והאמר** רב ששת ביישו וכו'. תימה דבפ' החובל (ב"ק דף פו: ושם) בעי רבי אבא בר ממל ביישו ישן ומת מהו ולא איפשיטא והכא פריך בפשיטות ויש ספרים דגרסינן והאמר רב ששת ביישו ישן חייב ולא גרס ומת ולא נהירא דמה ענין ישן ליולא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מתניתין היא בפרק החובל [21]המניים את הישן חייב ור"ת גרים והאמר רב ששת ביישו חייב ואיולא ליהרג קאי מיהו אין כל כך תימה אם לא הביא דברי רב ששת בפרק החובל למיפשט ההיא בעיא דכי האי גוונא אשכחן בנדרים בפרק אין בין המודר (ד' לה: ושם) דאיבעיא לן הנהו כהני שלוחי דידן או שלוחי דשמיא ולא מייתי התם דברי רב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקדושין (דף כג: ושם) הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאתן לא מצינן עבדין ושלוחי דידן עבדי [22]: **הכהו** הכאה שאין בה וכו'. תימה אמאי לקי הא פן יוסיף לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דמייתי נפקא לן אזהרה למכה אביו כדאיתא בספרי וביר"שלמי:

שיכול

מסורת הש"ס

[1] [שבת קה: קו: קמא: כריתות כ:], [2] ב"ק פו:, [3] כתובות לב: מכות טו., [4] [יבמות כב: וש"נ], [5] [שם קח.], [6] [ב"ק לד: ב"מ סב. חגיגה כו. יבמות כב:], [7] [משפטים פרשה ה], [8] [שבת לה.], [9] [דף מב.], [10] [דף פו:], [11] [ומו' היטב תוס' יומא יט: ד"ה מי איכא ותוס' ב"מ יח: ד"ה מן],

תורה אור השלם

1. אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר:
שמות כב כז

מוסף רש"י

מלאכה שאינה צריכה לגופה. כל מלאכה שאינה צריכה אלא למלקה מעליו, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דבדלוגו לא כאה לו ולא היה צריך לה, הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש (שבת צג.). ביישו ישן. בייש אדם ישן, ומת. מתוך שנתו ולא הכיר בנפשו שעשה לו זה (ב"ק פו:). הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. אם יש בה תשלומי פרוטה משלם ואינו לוקה, דילפינן בכתובות בתלו נעמות (לב:) בפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, וכי אין בה שוה פרוטה לוקה שעבר על לא יוסיף פן יוסיף (מכות ט.). דמקשינן הכאה לקללה. בפרשת ואלה המשפטים סמכן הענין אלא שפשוק אחד מפסיק ביניהן ואיכא למ"ד היקש הוא (יבמות קא.).

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ה מהל' חובל הל"א טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' ח]:
יג ב מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' יב ועיין בכ"מ סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ד:
יד ג מיי' פ"ג מהל' חובל ומזיק הל' ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף לה:
טו ד מיי' שם פ"ה הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:
טז ה מיי' פ"ה מהל' ממרים הלכה יב סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ד: